

Németh (Vitéz) György

Németh György (írói neve Vitéz György) 1933. április 10-én született. 1943-ban kezdett az Érseki Katolikus Gimnáziumba járni. 44-ben katonatiszt édesapjával és édesanyjával Nyugatra menekült, édesapja betegségben ott elhunyt. 45-ben tért haza édesanyjával és egy évet veszítve folytatta tanulmányait az Érsekiben, majd a Rákócziiban (az 1952-ben érettségiző évfolyamon); osztálytársam volt Kiss Jenő osztályában. Nem érettségizhetett velünk, mert 51-ben kitelepítették. A honlapunkon olvasható nekrológ eredetileg az Élet és Irodalom hetilap október 30-ikái számában jelent meg „Rossz hír, Vitéz György halálára” címen (<http://www.es.hu/index.php?view=doc;24394>), szerzője András Sándor költő (ez szintén írói név, ő Sándor András, 52-ben érettségizett osztálytársunk). Angol nyelvű nekrológja a Montreal Gazette-ben jelent meg, interneten is olvasható

<http://www.legacy.com/CAN-Montreal/Obituaries.asp?Page=LifeStoryPrint&PersonID=134889392> ;

egy 70 éves születésnapja alkalmából írt önéletrajza

http://www.napkut.hu/naput_2002/2002_10/042.htm címen található.

Tüdös Tibor (é.: 1952)

Németh (Vitéz) György nekrológja

Montrealban 2009. október másodikán meghalt Vitéz György, hetvenhat évesen, a rákkal éveken át tartó sikeres viaskodás után gyors fordulattal és álmában. Költő volt és klinikai pszichológus. Összegyűjtött versei 1991-es könyvborítója szerint úgy tűnhet, a pszichológust kellene előre venni, nem a költőt, hiszen így írt magáról: „Avantgardistaként tartanak számon - s többször megdorgáltak, hogy nem veszem komolyan az irodalmat és a költészetet. Ez igaz. Számomra a költészet nemes hobby, szerepben nem fészengek, s a nemzetet úgy igyekszem szolgálni, hogy elmondom neki: lehet másról és másképp is írni, mint amit a Szokás és Szabály elvár, elfogad." Az angol szokást viszont elfogadta: hobbi az, amiben egy ember szabadon adhatja magát, amitől nem függ anyagilag sem, amiben megengedheti magának, hogy csak maga iránt érezzen felelősséget. Mások iránt Németh György, azaz George Nemeth, a montreali Saint Elizabeth Kórház pszichológusa érzett felelősséget. (A másokba beletartozott a családja is; nyugati magyar költő nem abból élt meg, hogy írt.) A nemzet más, mint az ország, és az ország mostohán bánt Németh Györggyel. „Apám csapattiszt volt, s engem, egyetlen gyermekét óva intett attól, hogy nyomdokaiba lépjek. Rossz foglalkozás ez - mondotta. Menjen ügyvédnek. (Merthogy ő is, anyám is magáztak.) Közben azonban jött a háború, melynek végét Ausztriában éltem meg... Édesapám meghalt harctéren szerzett vesebajában, anyámmal visszatértünk Budapestre, ahol nagyanyám lakásában nyomorogtunk, amíg ötvenegyben ki nem telepítettek." Méltatlanul. A „haza” szót ő mindig kissé ironikusan használta, neki haza az ország volt. Nem igazán lelte benne a honját.

Most és itt azonban az emberben a költőre kívánok emlékezni, aki akkor is megválogatta a szavait, amikor nemes hobbiról és a nemzet szolgálatáról beszélt. Ezzel jelezte, hogy érzett ő felelősséget költőként is, csak éppen nem személyek és különösen nem intézmények iránt, inkább ellenükben. Ez meghatározta költészetét.

Az 1956-os forradalomból Kanadába került Vitéz György fordította magyarra valószínűleg elsőként Allen Ginsberg Howl című versét, nyomatosban adta ki 1960-ban. Ez számára szimbolikus eseménynek tekinthető. Kérdés lehet, hogy Ginsberg verse nélkül megírta volna-e az 1970-es évek közepén a Missa agnostica című, valóban minden renden kívüli (és még 1989 előtt a Magyar Nemzetben méltatott) hosszú versét. Nem kérdés viszont, hogy ő valami egészen mást csinált. Igaz, ez a megszólalót magát, a liturgiát és költészetet egyaránt dekonstruáló mise is egyetlen üvöltés, de semmi más. Vitézé annak a nem csak liturgikus és történelmi rendnek a jelzése, ami ellen lázad a felháborodás sodrában, övé a satirikus megkomponálás, és övé az a világháborús és személyes magyar és keresztény-európai tény-halmaz, amire utal ebben a közel sem szokványos versben. Vitéz Györgyre is áll, amit ő Bartókra gondolva írt a Hatodik vonósnégyes beindító sorában: „Aki felveszi a vonót, leteszi a garast”, majd a vonósnégyes negyedik tételben: „Do-de-ka-ko-fónia: nem magyar virtus, de a Lajtán túl erény.” Ő igyekezett ebből az erényből magyar virtust csinálni.

Lírikusként indult - az időmértékes technikákkal és paródiákkal még kitelepítésük előtti gimnazistaként játszott mesteri módon -, de aztán a lírikust nem feledve satirikus költő lett, ami szintén nem magyar virtus. A nagyidai cigányok eléggé magános mű a magyar költészetben, Vitéz versei még magánosabbak. Ő nem elkeseredését tette szavakba, nem is a vereséget és a vereséghez való viszonyt illette satírával. Nem azért fogott botot, hogy a „mire megyünk ketten”

indulatával beálljon a jégverés mellé: ő a jégverést verte, főleg az emberek készítette és küldte jégveréseket.

Szatirikus volt és satíra lehetetlen nem satírizált álláspont nélkül. Vitéznek volt számára kikezdetlen álláspontja, elvárása. Mivel elég sok vallásra célzó verset írt, hadd mondjam, nem is nagyon leegyszerűsítve, hogy ő a keresztre feszített emberben hitt, a történelmi egyházban viszont nem, és ez a megkülönböztetés meghatározta minden máshoz való viszonyát is. „Nincsen Dózsa tövis nélkül”, írta egyik versében, és nem a megkínzott emberre gondolt, hanem arra, amivé Werbőczytól Kádárig stilizálta egy mindig más-más, de egyaránt fegyverrel megtámogatott és móresre tanító hatalom.

Szeretett szabadon játszani szavakkal - fordított ő Gertrude Steint is -, gondolatokkal és jelképekkel. Amikor a legjátékosabbnak, legöncélűbbnek tűnik, többnyire valami fájdalmasat kerül el, csak fricskával célozva rá. A világ természeti rendjével járó fájdalmakkal is így bánt el. Humorral és iróniával a fájdalmat ő tényleg csillapítani, nem eltüntetni akarta. Rossz hír című versében olvasható: „V. Gy. fiatalkorában úgy foglalkozott a halál gondolatával, mint kutya a sündisznóval: óvatosan, s tüskét elkerülni igyekező. Később, életútjának felén túl, mikor már kevésbé rettegett a lassanként több mint filozófiai közelbe kerülő eseménytől, elegáns vizuális közhelyekkel igyekezett helyettesíteni a danse macabre jól ismert arabeszkjeit és pas de deux-it.”

Kiforrott költészetében a líra foszlányokban jelen volt, bár már próza-szakaszokat is épített verseibe, szétdúlta a verssorokat, tördelte őket és a szójelentéseket, amikor szürreál képeket montírozott, és az abszurdot is befogta, ha nem is a logika, lojalitási varázsszekerebe. Így lett az Arkánium négyesfogátának egyik szerkesztője, szellemében-habitusában az is maradt: e-mailjeit a legutolsó időig gyakran zárta „arkánista üdvözléssel”. A görög tengerészsapkával címerezett „arkánista” számára mindig jókedvet és lendületet, kis robbanásokat és robbantásokat jelentett. Ha szereti valaki a verseit, ha nem, felismerhetők. Fogásait utánozták, költészete egyedi maradt. Nem kapta meg életében a neki valóban járó hivatalos elismerést, ez nem rá vet árnyékot. Vagyunk, vannak, akik úgy hiszik, a Missa agnostica a XX. századi magyar költészet egyik paradigmikus alkotása.

Keller Tibor visszaemlékezése (Észtországban, ill. Kanadában él, bátyja osztálytársunk volt az Érsekiben)

Gyuri emlékére!

Németh Gyurira (Vitéz György) nagyon jól emlékszem még az Érsekiből.

Montrealban összetalálkoztunk. Neki volt bátorsága keresztülmenni az egyetemen, eléggé nyomorúságos körülmények között. Többen béreltek egy alagsori lakást, úgy nevezték: „A Tengeraltjáró”. Meg volt a tisztikara és legénysége. Nem tudom, hogy Gyurinak milyen tisztsége volt, de úgy tudom, a nehéz körülmények ellenére jó humort is vittek bele. Gyuri pszichológiát tanult, de már akkor kezdett verseket írni. Később a Montreal General Hospital-ban dolgozott és az egyetemen is tartott előadásokat.

Hallottam róla egy történetet még „A Tengeraltjáró” idejéből, amit most szeretnék elmondani. Nehéz körülmények között tanult, de valamiből meg is kell élni. Tanulmányai mellett egy nagy áruház raktárában dolgozott segédmunkásként. Ez időben egy psychologus kongresszus volt Montrealban, ahova ő is elment. Nem tudom kapott-e meghívót, vagy csak úgy bement. Egyenesen a munkából ment, természetesen munkaruhában és leült az első sorba. Gondolhatjátok, milyen furcsán néztek rá, „hát ez meg mit keres itt!”. Valahogy eltűrték, nem dobták ki. Egyik előadás után ő is szót kért, aztán hozzászólásával és kérdéseivel ugyancsak sarokba szorította az előadó professzor urat.